

Protocol ernstige lees-/spellingproblematiek en dyslexie

CSG Liudger
Schooljaar 2017-2018

Inhoudsopgave

- Hoofdstuk 1: Definiëring van dyslexie binnen CSG Liudger
- Hoofdstuk 2: Het signaleren van ernstige lees- en spellingproblemen binnen CSG Liudger
- Hoofdstuk 3: Hoe verloopt de aanmelding voor een onderzoek naar ernstige lees- en spellingproblemen en/of dyslexie?
- Hoofdstuk 4: Hoe verloopt een onderzoek naar ernstige lees- en spellingproblemen en dyslexie?
- Hoofdstuk 5: De dyslexieverklaring
- Hoofdstuk 6: Welke begeleidingsmogelijkheden voor lees- en spellingproblematiek hebben we binnen CSG Liudger?
- Hoofdstuk 7: Welke hulpmiddelen kunnen we inzetten binnen CSG Liudger?
- Hoofdstuk 8: Vrijstellingen binnen het Voortgezet Onderwijs op grond van dyslexie
- Hoofdstuk 9: Aanpassingen tijdens toetsen en examens bij een leerling met dyslexie
- Hoofdstuk 10: De rol van de inspectie bij aanpassingen en vrijstellingen op grond van dyslexie
-
- Bijlage 1: Screeningsformulier Dyslexie aanmeldingen klas 1
- Bijlage 2: Protocol Dyslexie aanmeldingen klas 2
- Bijlage 3: Vragenformulier Dyslexie voor Ouders
- Bijlage 4: Voorbeeld Dyslexieverklaring CSG Liudger

Hoofdstuk 1: Definiëring van dyslexie binnen CSG Liudger

Binnen CSG Liudger komt het regelmatig voor dat leerlingen instromen vanuit de basisschool met een diagnose dyslexie. Ook kan het zijn dat leerlingen instromen waarbij een vermoeden bestaat van dyslexie. Deze leerlingen worden in de loop van het eerste leerjaar hierop onderzocht (zie ook hoofdstuk over onderzoek). Bij dit onderzoek hanteren wij binnen CSG Liudger de definitie voor dyslexie zoals die is opgesteld door de Stichting Dyslexie Nederland (Brochure SDN, geheel herziene versie 2008):

‘Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau’.

Hieruit leiden we de volgende criteria af:

1. *Criterium van achterstand:* Het vaardigheidsniveau van lezen op woordniveau en/of spelling ligt significant onder wat van het individu, gegeven diens leeftijd en omstandigheden, gevraagd wordt.
2. *Criterium van didactische resistentie:* Het probleem in het aanleren en toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau blijft bestaan, ook wanneer voorzien wordt in adequate remediërende instructie en oefening. Van didactische resistentie is sprake als er systematisch een half jaar lang, tenminste driemaal per week twintig minuten, extra instructie is gegeven voor het technisch lezen en/of spellen door een leerkracht of remedial teacher.

Binnen CSG Liudger hanteren we voor het stellen van een diagnose dyslexie als ondergrens een IQ van 70. We gaan er vanuit dat wanneer de intelligentie van de leerling lager ligt, er dan ook sprake is van algehele leerproblematiek, wat het stellen van een diagnose bemoeilijkt.

Hoofdstuk 2: Het signaleren van ernstige lees- en spellingproblemen binnen CSG Liudger

- a. *Signalering bij binnenkomst in klas 1:* Wanneer leerlingen van de basisschool instromen bij CSG Liudger, stuurt de basisschool een onderwijskundig rapport mee. In dit rapport staan onder andere de didactische scores vermeld die de leerling gedurende de basisschoolperiode heeft gehaald. Aan het begin van het eerste leerjaar analyseren de mentoren deze gegevens en gaan zij na of er ernstige achterstanden zijn opgelopen bij het technisch lezen en/of spellen. Ook kunnen er vermoedens van dyslexie worden uitgesproken door de leerkracht van groep 8. Wanneer er vanuit de scores en opmerkingen in het onderwijskundig rapport aanleiding is om te denken aan dyslexie wordt dit doorgegeven aan de dyslexiecoach die een vervolgonderzoek plant. De ouders van de betreffende leerling worden door de mentor/dyslexiecoach van dit vervolgonderzoek op de hoogte gesteld.
- b. *Signalering vanaf het tweede leerjaar:* Het kan zijn dat het onderwijskundig rapport van een leerling bij binnenkomst in het voortgezet onderwijs onvoldoende aanleiding geeft voor een vervolgonderzoek naar dyslexie, terwijl er later in de schoolcarrière toch aanwijzingen lijken te zijn voor dyslexie. Het zou hierbij bijvoorbeeld kunnen gaan om leerlingen op de hogere niveaus die hun gebrekkige lees- en/of spellingvaardigheden lange tijd hebben kunnen compenseren. Signalen kunnen zijn: leesopdrachten niet binnen de gestelde tijd af kunnen krijgen, lang bezig zijn met het huiswerk, veel spellingfouten maken bij de vreemde talen. Indien deze problemen vanaf het tweede leerjaar worden gesignaleerd door minimaal twee lesgevende docenten kan de mentor de leerling alsnog aanmelden bij de dyslexiecoach voor een vervolgonderzoek. De ouders van de betreffende leerling worden door de mentor/dyslexiecoach van dit vervolgonderzoek op de hoogte gesteld.

Hoofdstuk 3: Hoe verloopt de aanmelding voor een onderzoek naar ernstige lees- en spellingproblemen en/of dyslexie?

- a. *Aanmelding voor een dyslexieonderzoek bij binnenkomst klas 1:* leerlingen die vanuit het onderwijskundig rapport in aanmerking komen voor een nader onderzoek naar dyslexie worden eerst gescreend door de dyslexiecoach. Deze zal de leerling uitnodigen voor een gesprek en het afnemen van twee woordleestesten. De uitkomsten van deze testen, in combinatie met de voorinformatie uit het onderwijskundig rapport, worden voorgelegd aan de orthopedagoog van CSG Liudger. Wanneer er vanuit de gegevens aanleiding is voor een officieel dyslexieonderzoek zal de leerling worden aangemeld bij de orthopedagoog. De dyslexiecoach stelt de mentor en de ouders op de hoogte van het onderzoek.
- b. *Aanmelding voor een dyslexieonderzoek vanaf het tweede leerjaar:* Wanneer er bij een leerling vanaf klas 2 vermoedens zijn van dyslexie zal dit eerst besproken worden in de leerlingbespreking. Wanneer er minstens 2 docenten en een teamleider aanleiding zien voor een vervolgonderzoek wordt de leerling eerst aangemeld bij de dyslexiecoach van de betreffende locatie. Deze zal een gesprek aangaan en een vooronderzoek doen naar de leesvaardigheid van de leerling. Wanneer de dyslexiecoach aanleiding ziet voor een officieel dyslexieonderzoek zal deze een aanvraag doen bij het ondersteunings- en adviesteam (O-AT) van CSG Liudger. In dit team zitten onder andere de orthopedagoog, een docent en de algemeen zorgcoördinator. Wanneer ook zij overtuigd zijn van de noodzaak tot een dyslexieonderzoek zal de leerling worden aangemeld bij de orthopedagoog voor een officieel dyslexieonderzoek. De dyslexiecoach stelt de mentor en de ouders op de hoogte van het onderzoek.

Hoofdstuk 4: Hoe verloopt een onderzoek naar ernstige lees- en spellingproblemen en dyslexie?

Vorbereiding

De leerlingen die zijn geselecteerd voor een officieel dyslexieonderzoek, worden door de orthopedagoog in overleg met de dyslexiecoaches ingepland bij de psychodiagnostisch medewerker. De dyslexiecoach zorgt voor de praktische zaken rondom het onderzoek: de leerling wordt, middels een brief naar ouders, uitgenodigd. Naast de brief wordt een ouderformulier naar de ouders gestuurd, dat de leerling tijdens het dyslexieonderzoek meeneemt en aan de psychodiagnostisch medewerker geeft. Het ouderformulier is bijgevoegd in bijlage 1 en is bedoeld om meer informatie over de lees- en spellingontwikkeling (voorschools en vroegschool) en de verwachtingen van ouders te krijgen. Daarnaast verlenen de ouders door ondertekening van het formulier toestemming voor het onderzoek. Naast de uitnodiging levert de dyslexiecoach een overzicht van de planning in tijd en ruimte aan, die via de orthopedagoog naar de psychodiagnostisch medewerker wordt gestuurd die het onderzoek zal afnemen.

Onderzoek

Het dyslexieonderzoek bestaat uit meerdere onderdelen, die zich richten op verschillende aspecten van het lezen en spellen. Er zal een gesprek met de leerling plaatsvinden om een beeld te krijgen van zijn/ haar eigen ideeën en ervaringen rondom zijn/ haar lees- en spellingontwikkeling en de ontvangen hulp met betrekking tot de problemen. De leerling mag vervolgens een leestekst lezen en een zinnendictee maken. Ook wordt er een test voor benoemsnelheid, fonemische analyse en auditief geheugen afgenomen. Bij ouderejaars leerlingen wordt ook een Engels woorddictee afgenomen.

Indien nodig kan er ook een intelligentietest worden afgenomen. Dit gebeurt in het geval er sprake is van twijfels over het leerniveau.

Wanneer alle gegevens zijn verzameld wordt er een verslag geschreven door de orthopedagoog met daarin al dan niet de diagnose dyslexie, op grond van de onderzoeksresultaten.

Zoals eerder al gesteld zijn het criterium van achterstand en het criterium van didactische resistentie leidend voor de diagnose dyslexie. Daarbij wordt echter ook het totale beeld van de leerling meegenomen. De orthopedagoog moet per geval bepalen (op basis van alle onderzoeksgegevens) of er behandeling plaats vindt voordat de diagnose gesteld kan worden. In gevallen waar twijfel is met betrekking tot de diagnose kan een periode van intensieve hulp (binnen of buiten school) die twijfel wegnemen. De orthopedagoog koppelt de uitslag van het onderzoek terug aan

de dyslexiecoach. Deze communiceert de uitslag met de ouders. Desgewenst kan er een gesprek plaatsvinden tussen de ouders, dyslexiecoach en de orthopedagoog om de uitslagen te bespreken.

Hoofdstuk 5: De dyslexieverklaring

Wanneer de diagnose dyslexie is afgegeven door de orthopedagoog van CSG Liudger, ontvangt de leerling een dyslexieverklaring. Deze verklaring is onbeperkt geldig en geeft de leerling recht op een aantal faciliteiten op gebied van toetsen, schoolonderzoeken en examens. De verklaring is ook geldig voor alle toekomstige opleidingen die de leerling gaat volgen.

De aanbevolen hulp en ondersteuning die geadviseerd wordt in de dyslexieverklaring kan in de loop van de jaren bijgesteld worden, afgestemd op de eisen van de onderwijssituatie waarin de leerling zich bevindt. Dit geldt natuurlijk ook voor de leerlingen die met een dyslexieverklaring vanuit het primair onderwijs instromen in het voortgezet onderwijs.

Hoofdstuk 6: Welke begeleidingsmogelijkheden voor lees- en spellingproblematiek hebben we binnen CSG Liudger?

De begeleidingsmogelijkheden binnen CSG Liudger zullen per locatie op details verschillen. Hieronder wordt beschreven hoe de begeleiding over het algemeen binnen de verschillende locaties is vormgegeven.

Begeleiding in de klas: Leerlingen met een diagnose dyslexie ontvangen de zogenaamde dyslexiepas. Hiermee kunnen ze aantonen dat ze dyslectisch zijn en recht hebben op een aantal faciliteiten of compensaties. Hierbij kan het bijvoorbeeld gaan om algemene faciliteiten zoals extra tijd bij proefwerken, toetsen en examens; alle toetsen op goed leesbare wijze (lettertype Arial 12), minder nadruk op spelling bij vaktoetsen of gebruik van ICT-hulpmiddelen. Daarnaast worden een aantal specifiek voor de leerling geldende faciliteiten of compenserende middelen beschreven. De pas kan bij een toets op de tafel worden gelegd zodat de docenten direct kunnen zien welke leerlingen dyslectisch zijn zodat ze daar rekening mee kunnen houden. Verder zullen docenten binnen de lessen individueel rekening houden met dyslectische leerlingen. De aanpassingen kunnen bijvoorbeeld liggen in het toepassen van preteaching, het ondersteunen bij het gebruik van ICT-hulpmiddelen, het aanpassen van het aantal opgaven, lettertype en de structuur in werkbladen. De aanpassingen in de klas worden toegespitst op de behoeften van de individuele leerling en iedere docent bepaalt zelf op welke manier de aanpassingen worden ingezet.

Begeleiding buiten de klas: Iedere locatie van CSG Liudger, m.u.v. het praktijkonderwijs (zie 'Dyslexiebegeleiding binnen het praktijkonderwijs'), heeft een eigen dyslexiecoach. Deze verzorgt naast het onderzoeksgedeelte ook momenten van begeleiding en remedial teaching. Leerlingen met dyslexie kunnen bijvoorbeeld deelnemen aan een aantal begeleidingsblokken van 6 weken waarbij ze begeleiding krijgen voor een specifiek probleem, zoals spellingregels of het aanleren van leesstrategieën bij begrijpend lezen. Ook zal de dyslexiecoach aandacht hebben voor leerstrategieën en plannen, het ondersteunen bij de inzet van ICT-middelen en acceptatie van de diagnose dyslexie en de gevolgen daarvan.

Begeleiding voor de ouders: Wanneer een leerling in het eerste leerjaar dyslexie heeft of als de diagnose dyslexie gesteld wordt binnen CSG Liudger wordt er door de dyslexiecoaches een ouderbijeenkomst georganiseerd of ouders worden individueel op de hoogte gesteld. Ouders worden op deze manier voorgelicht over de begeleidingsmogelijkheden van hun kind op school. Ook zijn de dyslexiecoaches de aanspreekpersoon voor specifieke vragen omtrent dyslexie.

Dyslexiebegeleiding binnen het praktijkonderwijs: Omdat leerlingen binnen het praktijkonderwijs vaak algehele leerproblematiek hebben, dus ook bijvoorbeeld moeite hebben met rekenen komt de diagnose dyslexie binnen het praktijkonderwijs weinig voor. Voor dyslexie wordt een IQ van 70 als ondergrens gehanteerd. Dit betekent dat leerlingen die een lagere intelligentie hebben niet voor een dyslexieonderzoek in aanmerking komen.

Vanwege het individuele karakter van dit onderwijs en de intensieve begeleiding die de leerlingen binnen het praktijkonderwijs krijgen bij het leren is de begeleiding voor dyslectische leerlingen verweven in het onderwijsaanbod.

Hoofdstuk 7: Welke ICT-hulpmiddelen kunnen we inzetten binnen CSG Liudger?

Binnen CSG Liudger bieden wij Kurzweil 3000 aan. Kurzweil 3000 leest alle digitale teksten voor, welk bestandstype ook wordt gebruikt. Zo hoort de leerling zowel de spelling als de zinsconstructie. Gemaakte fouten worden hierdoor zelfstandig ontdekt en verbeterd. Met de functie stillezen kunnen teksten herhaald worden gelezen. Op alle locaties van CSG Liudger is het programma Kurzweil 3000 via een netwerkversie beschikbaar. Hierdoor is Kurzweil 3000 vanuit de thuissituatie van de leerling beschikbaar.

LEX-APP: Dit is een modern versie van de Daisyspeler en is gratis te downloaden op de mobiele telefoon. Via school kunnen digitale boeken aangeschaft worden die de leerling kan gebruiken. Dit is een opvolger van de Daisyspeler.

Ook kunnen andere apps gebruikt worden zoals de Clarospeak-app en de Writers-app.

Hoofdstuk 8: Vrijstellingen binnen het Voortgezet Onderwijs op grond van dyslexie

De mogelijkheden tot eventuele vrijstellingen van taalvakken op grond van dyslexie zijn wettelijk vastgelegd (zie hoofdstuk 11 over wet- en regelgeving van het protocol dyslexie voortgezet onderwijs, 2013).

Vrijstellingen in het VMBO:

In de eerste twee leerjaren van het vmbo is Frans óf Duits als tweede moderne vreemde taal verplicht. Scholen mogen zelf kiezen welke van deze twee zij aanbieden, maar mogen ook beide talen aanbieden. Voor het volgen van alleen Frans of alleen Duits is daarom geen ontheffing nodig. Vrijstelling voor Frans én Duits is niet mogelijk. Op scholen waar maar één taal wordt gegeven, kan dus geen vrijstelling worden gegeven. Een uitzondering kan worden gemaakt voor leerlingen die doorstromen naar de basisberoepsgerichte leerweg.

Wel kan de school in de eerste twee leerjaren van het vmbo zelf invulling geven aan het onderwijs in die tweede moderne vreemde taal, omdat er, met uitzondering van Engels, geen kerndoelen zijn voor de moderne vreemde talen. Zo kan er bijvoorbeeld meer nadruk worden gelegd op mondelinge communicatie en minder op leesvaardigheid. De school moet hierbij wel rekening houden met de doorstroommogelijkheden van de leerling. Alleen in een aantal specifieke gevallen is ontheffing voor Frans én Duits mogelijk. Het gaat hierbij niet in eerste instantie om dyslectische leerlingen.

Ontheffing is mogelijk voor leerlingen die:

- Spaans, Arabisch of Turks volgen;
- buiten Nederland vergelijkbaar onderwijs hebben gevolgd en daarbij geen of te weinig onderwijs in Frans of Duits hebben gekregen. Deze leerlingen hebben in de tussentijd niet al op een andere vmbo-school in Nederland onderwijs gevolgd en stromen niet in het eerste leerjaar in. Wanneer ze in het eerste jaar instromen, kunnen ze het reguliere programma volgen en is er geen sprake van achterstand.

In de bovenbouw van het vmbo zijn er weinig mogelijkheden tot ontheffingen geregeld, omdat er in de verschillende sectoren veel keuzevrijheid is. Het probleem kan meestal worden omzeild door een vak (lees: Frans of Duits) eenvoudigweg niet te kiezen. De ontheffingsmogelijkheden concentreren zich daarom op de sector Economie.

In de sector Economie moeten leerlingen kiezen tussen wiskunde of een tweede moderne vreemde taal. Ze kunnen dan ook de tweede moderne vreemde taal vermijden door wiskunde te kiezen. Leerlingen die in de eerste twee leerjaren ontheffing hadden voor Frans of Duits, behouden deze ontheffing in de sector Economie. In plaats van Frans of Duits kunnen ze kiezen voor Arabisch, Turks, Spaans, maatschappijleer II, geschiedenis en staatsinrichting of aardrijkskunde. Dit geldt ook voor leerlingen die onderwijs gaan volgen in de basisberoepsgerichte leerweg en die eerder leerwegondersteunend onderwijs (lwoo) volgden.

Vrijstellingen op HAVO/VWO: Er kan geen vrijstelling worden verleend van de talen Nederlands en Engels, omdat dit kernvakken zijn. Deze zijn verplicht in alle leerjaren. In de eerste drie leerjaren van havo en vwo zijn zowel Frans als Duits verplicht. Er kan geen ontheffing worden verleend aan dyslectische leerlingen. Wel kan de school in de eerste drie leerjaren zelf invulling geven aan het onderwijs in de tweede moderne vreemde taal, omdat er, met uitzondering van Engels, geen kerndoelen zijn voor moderne vreemde talen. Zo kan er bijvoorbeeld meer nadruk worden gelegd op mondelinge communicatie en minder op leesvaardigheid. De school moet hierbij wel rekening houden met de mogelijke profielkeuze van de leerling in verband met zijn doorstroommogelijkheden.

In de bovenbouw op de havo en het gymnasium is een tweede moderne taal niet verplicht. Op het atheneum kan in het vierde jaar het bevoegd gezag een leerling ontheffing verlenen voor de tweede moderne taal. In plaats van de tweede moderne taal volgt de leerling een ander examenvak.

De ontheffing kan worden verleend:

- aan een leerling met een stoornis die betrekking heeft op taal, of met een zintuiglijke beperking die effect heeft op taal;
- aan een leerling die een andere moedertaal heeft dan Nederlands of Fries;
- aan de 'eenzijdige bèta' die het onderwijs in een van de natuurprofielen volgt en voor wie het volgen van onderwijs in de taal naar verwachting een succesvolle afronding van de opleiding hindert.

Hoofdstuk 9: Aanpassingen tijdens toetsen en examens bij een leerling met dyslexie?

Aanpassingen bij reguliere toetsen: Iedere locatie kan in principe zelf bepalen welke aanpassingen zij bij reguliere toetsen (zoals overhoringen, het maken van werkstukken ed.) geven voor dyslectische leerlingen. Gegevens uit de dyslexieverklaring zijn hierbij leidend maar aanpassingen vinden altijd plaats in overleg tussen school, ouders en leerling. Ook moeten de aanpassingen redelijk en haalbaar zijn voor de school en passen bij de onderwijsbehoeften van de betreffende leerling. Te denken valt aan de volgende aanpassingen:

- verlenen van extra tijd bij toetsen of een verminderd aantal opgaven aanbieden
- mondeling overhoren in plaats van schriftelijk
- gebruik laten maken van ondersteuningssoftware
- aanbieden van vergroot lettertype, namelijk Arial 12 pts.
- spellingfouten verminderd meerekenen in de beoordeling

Aanpassingen bij Schoolexamens (SE's) en Centrale Examens (CE's): Wettelijk zijn er eisen vastgesteld ten aanzien van de mogelijkheden voor vrijstellingen bij de School- en Centrale Examens. Bij het Schoolexamen hebben leerlingen dezelfde rechten als bij het Centraal examen.

Tijdverlenging: Voor alle leerlingen met dyslexie geldt dat zij recht hebben op maximaal 30 minuten tijdsverlenging. De tijdsverlening moet in verhouding zijn met de toets.

Lettergrootte: Vanaf 2014 is Arial 12 pts. de nieuwe standaardlettergrootte voor het examen. De school hoeft en mag de tekst niet meer zelf vergroten.

Gebruik spellingcontrole: Met ingang van het examenjaar 2016 mogen de leerlingen geen gebruik meer maken van de spellingcontrole bij die Centrale Examens waarin spelling moet worden beoordeeld, namelijk bij de examens Nederlands vwo, havo en vmbo GL/TL, de papieren examens Nederlands vmbo KB en BB en het examen Engels GL/TL. De beoordeling van spelling is in deze gevallen minder dan 10% van de totale beoordeling. Voor de digitale centrale examens Nederlands KB en BB geldt deze aanpassing niet. Omdat deze examens door alle kandidaten op de computer worden gemaakt, is bij deze examens geen sprake van ongelijke beoordeling. De spellingcontrole mag worden gebruikt bij centrale examens waarbij de spelling niet wordt beoordeeld.

Als een kandidaat bijvoorbeeld vanwege zware dyslexie niet goed kan schrijven zonder de ondersteuning van spellingcontrole, dan kan de school de afspraak maken dat de leerling de spellingcontrole mag inschakelen.

Voor spellingfouten moet in dat geval echter wel de maximale aftrek worden toegepast, ongeacht het aantal gemaakte spellingfouten. Van dit extra hulpmiddel moet melding worden gedaan aan de inspectie en het gebruik moet vermeld worden op het proces-verbaal. Toestemming van het CvTE of de inspectie is niet vereist.

Gebruik digitaal woordenboek: het gebruik van een digitaal woordenboek is niet toegestaan. Met een digitaal woordenboek kunnen leerlingen veel sneller opzoeken, waardoor er een oneigenlijk voordeel ontstaat.

Hoofdstuk 10: De rol van de inspectie bij aanpassingen en vrijstellingen op grond van dyslexie

De school heeft voor het aanbrengen van aanpassingen bij het examen geen toestemming nodig van de inspectie. De directie van de school besluit binnen de kaders van de wet over een aangepaste afname van het eindexamen en eventuele aanpassingen of vrijstellingen in het onderwijsprogramma. De onderwijsinspectie hoeft hiervoor geen toestemming te verlenen. Wel moet de directie de aanpassingen binnen een redelijke termijn bij de inspectie melden en onderbouwen op basis van het dossier van de leerling.

01-08-2016

Drs. J.T. van der Molen-de Jonge,
Orthopedagoog Generalist
CSG Liudger

Bijlage 1: Screeningsformulier dyslexie aanmeldingen klas 1

Naam klas:

Mentor/invuller:

Vul dit formulier in voor de leerlingen waarbij vanuit de toelating is aangegeven dat ze wellicht in aanmerking komen voor een dyslexiescreening/onderzoek. Ga in het dossier van de leerlingen na in hoeverre er sprake is van 1 of meer van de onderstaande criteria en zet een vinkje bij wat van toepassing is. Voeg ook eventuele belangrijke opmerkingen toe.

Criteria	Naam leerling	Naam leerling	Naam leerling	Naam leerling	Naam leerling
1. Uit dossier blijken onvoldoende scores op de plaatsingswijzer bij technisch lezen en of spelling					
2. Er wordt in dossier een vermoeden van dyslexie uitgesproken					
3. er is een forse discrepantie tussen de percentielscore taal/ taalverzorging en rekenen van de citotoets/ IEP-toets					
4. Uit het dossier blijkt dat de leerling RT heeft gehad voor lezen en/of spelling					
5. Er is een andere reden om deze leerling aan te melden voor de screening, namelijk:					

Bijlage 2: Protocol dyslexie aanmeldingen klas 2 en hoger

Wanneer leerlingen in klas 2 of hoger van het voortgezet onderwijs zitten kan het voorkomen dat men toch vermoedt dat er sprake is van dyslexie, ondanks dat deze leerling in klas 1 niet nader getest is. Deze leerlingen kunnen dan alsnog een onderzoek krijgen. Voordat overgegaan wordt naar nader onderzoek moeten er een aantal stappen worden ondernomen:

1. Tijdens de leerlingbespreking moeten minstens 2 teamleden problemen ervaren die duiden op een mogelijk dyslectisch probleem. Er mag bij de leerling geen twijfel zijn over het leerniveau en (bijvoorbeeld in het dossier van de basisschool) moet al een duidelijk verschil in scores te vinden zijn tussen de inzichtelijke vaardigheden (begrijpend lezen/rekenen/wiskunde) en de technische onderdelen lezen en spellen. Wanneer de dyslexievraag van ouders en/of de leerling komt, maar de problemen niet of nauwelijks herkend worden door de docenten kan de leerling doorverwezen worden naar een particuliere praktijk waar ouders een onderzoek naar dyslexie kunnen laten verrichten.
2. De teamleider moet overtuigd zijn van de aanvraag voor een nader onderzoek naar dyslexie en deze kan bij de dyslexiecoach een aanvraag doen voor een aanvullende screening.
3. De dyslexiecoach doet een aanvullende screening (bijvoorbeeld met EMT en Klepel). Wanneer er duidelijke aanwijzingen naar voren komen (bijvoorbeeld standaardscore(s) < 7), kan men bij het O-AT* een aanvraag doen voor een dyslexieonderzoek. Voeg bij de O-AT- aanvraag een dossier van de leerling en de screeningsgegevens toe. Het O-AT kan adviseren of een nader onderzoek zinvol is en met welke orthopedagoog de school contact op kan nemen.
4. Vervolgens gaat de procedure van onderzoek in werking.

*O-AT= Ondersteunings- en AdviesTeam. Dit is een Liudger-breed adviesorgaan waar advies gevraagd kan worden over leerlingen.

Bijlage 3: Vragenformulier Dyslexie voor Ouders

Naam leerling:

Geboortedatum leerling:

Adres:

School:

Postcode en woonplaats:

Klas:

Telefoonnummer:

Schoolsoort/niveau:

Tijdens de screening dyslexie, zoals die standaard gedaan wordt voor alle leerlingen uit de eerste klassen, is uw kind geselecteerd voor een vervolgonderzoek. Om dit onderzoek zorgvuldig te kunnen doen hebben wij relevante informatie nodig van de ouders. U kunt hiertoe onderstaande vragen beantwoorden.

1. Uw kind is uitgenodigd voor een vervolgonderzoek naar dyslexie. Had u dit verwacht?

- Ja, omdat

.....
.....

- Nee, we merken weinig of niets van taalproblemen bij ons kind. (Eventueel toelichten):

.....
.....

2. Komt dyslexie in de familie voor? Zo ja, bij wie?

Periode voordat uw kind naar de basisschool ging

3. Hoe is de spraak-/taalontwikkeling van uw kind verlopen? Graag de volgende vragen beantwoorden

- Was uw zoon/dochter later dan gemiddeld met praten? Ja / Nee
- Heeft hij/zij gestotterd? Ja / Nee
- Heeft hij/zij moeilijk verstaanbaar gepraat? Ja / Nee
- Kon hij/zij moeilijk op woorden komen? Ja / Nee
- Had hij/zij moeite met het onthouden van woorden? Ja / Nee
- Had hij/zij moeite met het onthouden van rijmpjes of liedjes? Ja / Nee
- Heeft hij/zij logopedische hulp gehad? Ja / Nee
- Heeft hij/zij problemen gehad met het gehoor? Ja /Nee

4. Zijn er specifieke problemen geweest op gedrags- en/of lichamelijk gebied in de voorschoolse periode?

- Nee
- Ja, korte toelichting:

De basisschoolperiode en voortgezet onderwijs

5. Hoe ging het met uw kind toen hij/ zij leerde lezen en schrijven in groep 3?

- Geen bijzonderheden
- Mijn kind had problemen met het leren lezen (eventueel toelichten)

.....

- Mijn kind had problemen met het leren schrijven (eventueel toelichten)

.....

6. Hoe waren de vorderingen van groep 4 tot en met groep 8? (graag aankruisen wat van toepassing is)

- Niets gemerkt van leerproblemen.
- Er was sprake van een duidelijke achterstand bij lezen
- Er was sprake van een duidelijke achterstand bij spellen
- Er was sprake van een duidelijke achterstand bij (inzichtelijk) rekenen
- Het kind had moeite met het onthouden van topografie
- Het kind had moeite met het onthouden van de tafels
- Het kind had moeite met leren klokkijken
- Het kind had moeite met het onthouden van woordrijtjes

7. Is er op de basisschool of door een externe instantie extra hulp of begeleiding geweest voor lezen, spellen, schrijven en/of rekenen?

- Nee
- Ja, graag de volgende vragen beantwoorden:
 - a. Voor welk vak werd de begeleiding gegeven?.....
 - b. In welk leerjaar ontving het kind de begeleiding?.....
 - c. Hoe lang heeft de begeleiding plaatsgevonden en wat was de frequentie (bijv. 1 uur per week, een half jaar lang).....

8. Is er bij uw kind sprake van:

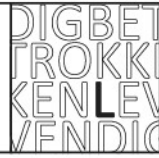
- AD(H)D
- Autisme spectrumstoornis
- Anders, nl.....

9. Is uw kind in het verleden getest op intelligentie?

- Nee
- Ja (graag toelichten)
 - Datum onderzoek:.....
 - Naam onderzoeker:
 - Naam onderzoeksinstantie:.....
 - Onderzoeksresultaten:.....

10. Welke informatie lijkt u verder belangrijk om te vermelden?

.....
.....

CSG Liudger
Scholengemeenschap voor
praktijkonderwijs, vmbo en havo/vwo

Dit formulier is ingevuld door

Als ouder/verzorger verleen ik hiermee toestemming voor het dyslexieonderzoek.

Naam ouder/verzorger :

Handtekening :

Datum :

Bijlage 4: Voorbeeld dyslexieverklaring CSG Liudger

Vertrouwelijk

Dyslexieverklaring

Ondergetekende verklaart dat uit psychodiagnostisch onderzoek is gebleken dat bij

Naam:

Geboortedatum:

Woonplaats:

Dyslexie is vastgesteld volgens de criteria voor onderkenning en verklaring van de Stichting Dyslexie Nederland.

Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/ of spellen op woordniveau.

Als gevolg van dyslexie is er sprake van ernstige belemmeringen in de onderwijs-maatschappelijke participatie op de volgende terreinen:

- Werktempo
- Accuratesse van lees- en spellingvaardigheid
- Informatieverwerking
- Handschrift

Op basis hiervan komt XXXX in aanmerking komen voor de volgende compensaties en dispensaties in het onderwijs (altijd in overleg tussen school en de leerling):

- Extra tijd bij overhoringen en toetsen waarbij veel gelezen en geschreven moet worden.
- Waar mogelijk en gewenst naast schriftelijke overhoringen en proefwerken ook mondelinge afname van toetsen.
- Bij beoordeling van werk spelling niet mee laten wegen, maar indien nodig apart beoordelen.
- Onvoldoende gemaakte proefwerken doorspreken en gerichte adviezen geven zodat ervan geleerd kan worden. Indien mogelijk mondeling herkansen.
- Terughoudend zijn in het geven van leesbeurten.
- Verlenging van tijd (maximaal 30 minuten) bij het eindexamen.

Indien nodig:

- Extra begeleiding bij werkstukken.
- Gebruik van grammatica overzichtskaarten en/of werkwoordregelkaarten.
- Gebruik van (gratis) software voor het maken van samenvattingen en om de informatie te structureren (bijv. eMindmaps, te downloaden via www.leerhof.be of Sparkspace, informatie hierover is te vinden op www.lexima.nl).
- Gebruik maken van een koptelefoon bij luistertoetsen, waarbij de leerling de gelegenheid heeft om de vragen in zijn/haar eigen tempo te maken.
- Examens via de computer aanbieden, waarbij tekst-naar-spraak-software ondersteuning kan bieden bij het lezen.
- Gebruik maken van moderne hard- en softwaretoepassing, zoals bijvoorbeeld Kurzweil of Sprint.
- Gebruik maken van ingesproken teksten met behulp van een Daisyspeler (informatie hierover is te vinden op www.lexima.nl en www.dedicon.nl).
- Examenteksten op Daisysoftware aanbieden, af te spelen via de Daisyspeler of via software.

Voor de onderbouwing van deze verklaring wordt verwezen naar de rapportage van XXXXX dd. in de bijlage.

De afgegeven verklaring blijft geldig wat betreft de dyslexiediagnose. Intelligentie, didactische en persoonlijkheidsgegevens kunnen in zekere mate veranderen en kunnen na twee jaar niet meer relevant zijn. Mogelijk moeten faciliteiten en/of begeleiding in de loop van het onderwijs worden bijgesteld.

Drachten, ..--2016

Handtekening

Drs. ...

Orthopedagoog Generalist

CSG Liudger